

У якості **висновків** зазначимо, що категорія «цінність» є основною категорією лінгвокультурології, до того ж однією з найскладніших, оскільки цінності детермінують процес пізнання людиною оточуючого світу і здійснюють регуляцію психологічної поведінки людини у соціальному середовищі. Керуючись ціннісним підходом до аналізу цього поняття, ми визначаємо цінність як об'єкт, матеріальний чи ідеальний, що має позитивну значимість для суб'єкта (індивіда, групи, спільноти, етносу), задовольняє його потреби, цілі і інтереси. Щодо класифікації цінностей, то складність цього питання обумовлена тим, по-перше, що цінності мають «мобільний характер», і як будь-яке явище соціокультурної реальності мають свою динаміку і чітко реагують на зміни часового культурного простору; по-друге, характеризуються розгалуженою системою, що ускладнює їх класифікацію. Але, все ж таки, класифікувати цінності представляється можливим за принципом їх першочерговості, тобто значимості від основних до менш домінуючих.

У **перспективі** ми досліджуватимемо лінгвокультурологічні характеристики культурних цінностей американської нації. Крім того, актуальним є дослідження вербалізації культурних цінностей американського суспільства у англомовному дискурсі, зокрема рекламному.

Література

Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. М.: "Языки русской культуры", 1999. - 896с. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка, событие, факт. М.: Наука, 1988.-340с. Гуревич П.С. Философия культуры. М.: Аспект Пресс, 1995.- 288с. Ерасов Б.С. Социальная культурология: Учебник для студентов высших учебных заведений. — Издание третье, 1 доп. и перераб. - М.: Аспект Пресс, 2000. - 591с. Каган С.С. Философия культуры.- СПб.: Петрополис, 1996.- 416с. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке // Языковая личность: культурные концепты: Сб. науч. тр./ ВГПУ, ПМПУ.- Волгоград - Архангельск: Перемена, 1996.-С.3-16. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. - М.: Наука, 1987. - 262с. Клакхон К.К.М. Зеркало для человека. Введение в антропологию./ К.К.М. Клакхон / Перевод с английского под редакцией Панченко А.А. – С.- Пб.: Евразия, 1998.- 352с. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2001. - 208с. Полищук В.И. Культурология.- М.: Гардарики, 1999.- 446с. *Свое" и "чужое"*: Межкультурные коммуникации в полипарагматическом аспекте: Коллектив моногр. / Под ред. Л.А. Шкатовой; Челяб. гос. ун-т. Челябинск, 2003.-185 с. Хоруженко К. М. Культурология: Энцикл. слов. Ростов н/Д, 1997. - С. 640. Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Action – an Exploration in Definition and Classification // Toward General Theory of Action. Eds: Pamsons T. Shils E., Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951. - P.388-433. Searle J. Speech acts. An essay in philosophy of language. – Cambridge University Press (Mass.), 1976. - 203 p.

УДК [811.111:39]:821.72-1+811.111:1

МАЛЯРЕНКО І.О.

(Херсонський державний університет)

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОРЕАЛІЙ В АВСТРАЛІЙСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті узагальнено основні напрями вивчення етнореалій, запропоновано інтегрований підхід до їх дослідження. Опрацьовано методику аналізу етнореалій й окреслено алгоритм їх комплексного дослідження в австралійських поетичних текстах. Особливу увагу приділено виокремленню етноархетипів, запропоновано низку когнітивних операцій архетипного аналізу.

Ключові слова: етнореалія, етноконцепт, етнокультурний словесно-поетичний образ, етноархетип, концептуальна метафора

Малярєнко І.А. Методология исследования этнореалий в австралийских поэтических текстах. В статье обобщены основные направления изучения этнореалий, предложен интегрированный подход к их исследованию. Обработана методика анализа этнореалий и структурирован алгоритм их комплексного исследования в австралийских поэтических текстах. Особое внимание уделяется выявлению этноархетипов, предлагается ряд когнитивных операций архетипного анализа.

Ключевые слова: этнореалия, этноконцепт, этнокультурный словесно-поэтический образ, этноархетип, концептуальная метафора

Malyarenko I.O. A methodology to analyze the ethnic realia in the Australian poetic texts. The paper generalizes the main trends the ethnic realia are studied, the integral approach of their investigation is offered. The methods of their analysis are outlined and the algorithm of the complex investigation of the ethnic realia in the Australian poetic texts is structured. It reveals the criteria that specify the ethnic archetypes and suggests the procedure of the archetypal analysis.

Key words: ethnic realia, ethnic concept, ethnic verbal and poetic image, ethnic archetype, conceptual metaphor

Розмаїття теоретичних тлумачень онтологічної і гносеологічної природи етнореалій, викликане багатоплановістю їх семантико-когнітивної структури, пояснюється постійною увагою науковців до проблеми етноспецифічності, дослідження якої у кожній новій науковій парадигмі не вичерпує її сутності, а лише висвітлює нові грані й перспективи вивчення. Термінологічна невизначеність поняття «етнореалія», відсутність системного підходу до його аналізу зумовлюють **актуальність**

роботи. Загальна спрямованість сучасної лінгвопоетики на розгляд етнокультурної семантики художнього тексту в площині ментальних процесів допомагає з'ясувати, як словесно-поетичний образ об'єктивує етнокультурні знання певної лінгвокультурної спільноти про світ і про мову, й здійснити реконструкцію домінантних етноконцептів культури.

Метою нашої розвідки є окреслення методологічного інструментарію дослідження етнореалій в австралійських поетичних текстах, що здійснюється з урахуванням інтегрованого підходу до їх аналізу. **Завдання** статті передбачають розбудову методики дослідження етнореалій в австралійських поетичних текстах, виокремлення основних операцій архетипного аналізу.

Наукова новизна. У роботі вперше запропоновано інтегрований підхід до вивчення етнореалій в австралійських поетичних текстах, опрацьовано методику їх дослідження. **Об'єктом** дослідження є мовленнєве вираження етнореалій в австралійських поетичних текстах. **Предметом дослідження** є лінгвокогнітивні механізми формування етнокультурних словесних образів.

Аналітичний огляд наукового доробку з проблеми вивчення етнореалій у різних типах текстів і культур уможливив виокремлення основних напрямів до їх аналізу: онтологічного, у руслі якого вчені намагаються визначити: «*що є етнореалія?*» (А.Д. Белова, С.Г. Воркачов, І.О. Голубовська, В.І. Карасик, Н.О. Красавський, В.А. Маслова, А.М. Приходько, Ю.В. Святюк); гносеологічного, де ставиться питання: «*для чого етнореалія використовується у художньому тексті?*» (Н.Д. Арутюнова, І.О. Голубовська, В.В. Жайворонок, В.А. Маслова, М.І. Толстой, Г.Г.Шпет) і когнітивно-дискурсивного, представники якого мають на меті пошук відповіді: «*як концептуалізується, об'єктивується й інтерпретується етнореалія у художньому тексті?*» (Н.Д. Арутюнова, О.С. Кубрякова, Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, І.О. Голубовська, С.А. Жаботинська, Д. Лакофф, В.М. Манакін, А.М. Приходько, О.О. Селіванова, В.М. Телія, С.Г. Тер-Мінасова, О.О. Уфімцева, Шевченко І.С.).

Узагальнюючи наукові здобутки в сфері етноспецифічності вважаємо за доцільне запропонувати інтегрований підхід до вивчення етнореалій, що вимагає залучення на додаток до традиційних методів онтологічного й гносеологічного аналізу, новітніх методів лінгвокогнітивного й лінгвокультурного аналізу, орієнтованих на проникнення в глибинні механізми етномовної свідомості. У рамках лінгвокогнітивної парадигми, а також на основі творчого опрацювання положень когнітивної поетики етнореалія отримала у нашій роботі статус лінгвокогнітивного конструкту, який виявляється в процесі прочитання та осмислення художнього тексту. Проаналізувавши різні підходи до вивчення етнореалій й узагальнивши основні положення, ми дійшли висновку, що когнітивною основою етнореалій можуть бути як етнокультурні словесно-поетичні образи так і етноконцепти. Етнореалії, які є найменуваннями предметів, понять, культурних, побутових та історичних явищ певного народу чи країни, позначаючи той чи інший фрагмент дійсності, сприймаються людиною крізь призму її досвіду та осмислюються мовною свідомістю на основі принципів: *бінарності* (як різні й водночас подібні, пов'язані між собою), *аналогії* (як подібні), прототиповості (як найкращий взірець), *протиставлення / контрастування* (як різні), *генералізації* (як згруповані на узагальнені), *асоціації* (як поєднані за схожою ознакою), *редуціювання* (як виокремлення) тощо, як етноспецифічний образ чи етноконцепт, підґрунтям яких є етнокультурема.

Ураховуючи матеріали сучасних лінгвістичних розвідок, пропонуємо алгоритм комплексного аналізу етнореалій в австралійських поетичних текстах, який включає декілька етапів.

Оскільки необхідною умовою проведення успішного лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту є володіння лінгвокультурологічною компетенцією, до складу якої входять знання не тільки мови, а й культури, фольклору, міфології, символіки, традицій, звичаїв, ритуалів певної лінгвокультурної спільноти, то **перший етап** орієнтовано на ознайомлення з етнокультурними фактами, які забезпечують фонові знання, саме вони свого часу детермінували формування світогляду австралійської лінгвокультурної спільноти. Визначення етнореалій здійснено на основі енциклопедичних словників, лексикографічних джерел, словників символів, культурологічних довідок з позначенням фактів з життя австралійців, зокрема місцевих аборигенів, особливостей їх культури, релігії, міфології, традицій, обрядів. Для виділення етнореалій в австралійських поетичних текстах були також задіяні теоретичні праці, присвячені проблемам міфології, міфологічні словники, культурологічні енциклопедії Австралії. Такий комплексний аналіз уможливив з'ясування лексичного значення етнореалій та встановлення їхнього зв'язку з певними фактами культури австралійського народу, а також стимулював виокремлення домінантних етнокультурних концептів, серед яких *dreaming*, *Bush*, *boomerang*, *Anzac* та ін. У контексті роботи ми проаналізуємо лише *Bush* та *boomerang*. Отриманні знання необхідні для того, щоб, добре знаючи семасіологію мови,

семантику словника і фразеологізмів, можна було виокремлювати в художньому тексті етнокультури на усіх мовних рівнях включно з текстовим.

Другий етап передбачає дослідження номінативних одиниць на позначення етноконцептів, та реконструкцію останніх; виокремлення лінгвостилістичних засобів вираження етноконцептів; виявлення комбінаторних потенцій досліджуваних етноконцептів; аналіз семантичних особливостей етнореалій.

У контексті нашого дослідження етнокультурний концепт визначаємо як словесно виражену змістову одиницю етносвідомості, збагачену етнокультурними смислами й індивідуальними асоціаціями, яка відображає основні етапи розвитку мови й культури певної лінгвокультурної спільноти. Вагомим для розуміння онтологічної природи етноконцепту є виявлення кореляції понять «етнореалія», «етноконцепт», «етнокультурема», «етноархетип», «етнокультурний словесно-поетичний образ» у плані їх формування, сприйняття, концептуалізації, осмислення, вербалізації, інтерпретації тощо. В мовній свідомості переосмислені етнореалії структуруються в етноконцепт, який є одиницею рівня етносвідомості, – «смисли, які існують у людині й для людини» [Фрумкіна 1991, с. 89].

Серед двох типів моделей, запропонованих для реконструкції концептів, капсульної [Morokhovskaya 1984] та шарової [Карасик 2002; Приходько 2008, с. 54–64], обираємо за доречне останнє з певними модифікаціями. У нашому розумінні етноконцепт становить собою такий складноструктурований феномен, у якому поняттєве начало, проходячи крізь фільтр етнопсихологічної оцінки, органічно сполучується з лінгвокультурним. Це цілком узгоджується з близькою нам точкою зору С.Г. Воркачева та В.І. Карасика з їх розумінням концепту, як багатомірного ментального утворення, у якому виокремлюються предметний, поняттєвий, образний та ціннісно-оцінний шари [Воркачев 2004, с. 17; Карасик 2002, с. 73].

Етноконцепт як складний комплекс ознак має різнорівневу репрезентацію в мовленні. Спираючись на лексичний рівень дослідження можна виявити набір ознак, які формують структуру того чи іншого етноконцепту. Смысловий компонент етноконцепту виявляємо шляхом аналізу словесного втілення метафоричних, метонімічних та оксиморонних концептуальних схем. Виходячи з того, що етномовний компонент вивчається на рівні внутрішньої структури і функцій лексичного значення слова [Філіпчук 2007] вважаємо за необхідне виокремлення в структурі етноконцепту ядрової компоненти – етноархетипу.

Специфіка словесного втілення етнокультурного концепту зумовила розробку методики його вилучення у текстах [Воркачев 2004; Карасик 2002; Приходько 2008]. Слідом за В. Г. Ніконовою, в нашій роботі застосування методики когнітивно-поетологічного аналізу передбачає проведення дослідження у напрямку *етноконцепт — концептуальна схема – етноспецифічний –смысл* [Ніконова 2008], від розгляду функціонування мовних одиниць у поетичних текстах до реконструкції релевантних структур етносвідомості. Концептуальний аналіз, як методику експлікації глибинної структури, виокремлення одиниць, що матеріалізують думку [Кубрякова 1997], спрямовуємо на вивчення організації знань про світ, які омовлені у семантиці слів, словосполучень та текстів [Белехова 2002, Кагановська 2002]. У контексті нашої роботи концептуальний аналіз використовується для реконструкції етнокультурних концептів BUSH та BOOMERANG, складники яких вербалізовані в поетичних текстах австралійської поезії.

Третій етап передбачає аналіз етнокультурних словесно-поетичних образів. Залучення енциклопедичних знань здійснюється для окреслення кола етнореалій, які уможливають інтерпретацію етноспецифічних словесних образів. З метою виявлення архетипних смислів, що акумулюються в етнокультурних образах аналізується їх передконцептуальна основа (на прикладі етноархетипу Bush – World Tree). Реконструкція образного втілення опозиції Urban : Rural здійснюється шляхом виявлення образ-схем. Процедура виокремлення лінгвокогнітивних механізмів творення етнокультурних словесних образів дозволяє диференціювати їх основні типи. Вилучення етноспецифічного смислу словесного поетичного образу Boomerang здійснюється шляхом аналізу змісту, вираженого у концептуальній стороні, та семантики номінативних одиниць, що експлікують образно-асоціативне поле етноконцепту Boomerang. Ця операція уможливорює реконструкцію його образно-асоціативного поля.

З етнореалією пов'язані своєрідні етнокультурні асоціації у свідомості носіїв мови та культури, що сприяє створенню образу на основі лише однієї лексеми. *Інтерпретаційний аналіз* застосовується в роботі з метою всебічної лінгвокогнітивної інтерпретації поетичного тексту, в процесі якої виявляються етноспецифічні смисли. Під час ідентифікації етнокультурного словесно-поетичного

образу у поетичному тексті визначним критерієм виступає дефініція, згідно з якою етнокультурним словесно-поетичним образом вважається лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний засіб організації віршованого тексту, у якому маніфестовані різні знання австралійського етносу про світ. Слідом за Л.І. Белеховою словесний поетичний образ, так само як і етнокультурний словесний поетичний образ розглядаємо як лінгвокогнітивний конструкт, що інкорпорує передконцептуальну, концептуальну та вербальну сторони або іпостасі [Белехова 2002]. Осмислення етнокультурних словесно-поетичних образів ґрунтується на вилученні різних концептуальних тропів, зокрема метафор, що втілюють згорнуту опрідметнену структуру знань про світ [Белехова 2002, Ніконова 2008].

Для реконструкції метафоричних образів як засобів втілення етноспецифічних словесно-поетичних образів задіяна методика *концептуального аналізу* в термінах *концептуальних метафор* [Lakoff, Johnson 1980]. Аналіз семантики мовних одиниць, які актуалізують концептуальні схеми в об'єктній і суб'єктній частинах етнокультурних словесно-поетичних образів, дозволив виокремити стереотипні, архетипні й нові образи, що визначають особливості конфігурації образного простору австралійського поетичного твору.

Ми вважаємо, що в етнокультурних словесних поетичних образах австралійської поезії закарбована пам'ять народу у вигляді етноархетипу, етноміфологеми як згорнутого міфа. Саме етноархетип і етноміфологема як його ядро є «носіями особливого важливого досвіду» [Юнг 1991, с. 36] певної лінгвокультурної спільноти. У текстах австралійської поезії імпліцитно й експліцитно виражені міфопоетичні та переосмислені по-новому уявлення австралійських аборигенів про Творців, які відображують етнокультурну релігійну та ціннісну картину австралійців. Архетипні етнокультурні словесно-поетичні образи, відображаючи явища й події міфопоетичної картини світу, вимагають активізації фонових, культурно-енциклопедичних знань. Критерієм розмежування архетипних словесних образів, де актуалізовані етнокультурні уявлення австралійського етносу, зокрема австралійських аборигенів, про Творців, Початок творення світу є етноархетип *Bush – World Tree*, у підґрунті якого лежить бінарна опозиція життя : смерть. Слід додати, що переосмислені старі істини слугують підґрунтям нових етнокультурних словесно-поетичних образів.

Низку когнітивних операцій архетипного аналізу представляємо таким чином: 1) розпізнання імпліцитного смислу за етнокультурними архетипними символами. Сигналом етнокультурних архетипних імплікацій або концептуальних імплікацій слугує культурно маркована номінативна одиниця; 2) вилучення, визначення арсеналу імплікативних концептуальних ознак етноархетипу шляхом реконструкції архетипної / концептуальної образ-схеми як передконцептуальної іпостасі образу. Розпізнання, активацію етноспецифічного архетипного значення забезпечують культурно навантажені лексичні одиниці. Активація етноархетипу – це позасвідомо, автоматична ментальна операція, зумовлена емоційним передзнанням. Визначення імплікативної ознаки архетипу здійснюється шляхом *словникового* пошуку («археологія смислу» за М. Фуко [Фуко 1977]). Аналіз словникових статей у лексикографічних джерелах здійснюється з метою виявлення внутрішньої форми слова, енциклопедичного знання для моделювання образ-схеми як формату представлення структури знань про нього. Так, наприклад, у віршованому тексті «*The Spirits of the Outback*» В. Віл номінативна одиниця *Rainbow Serpent land* (Weal, el.ref.) актуалізує етноміфологеми Змій-творець й репрезентує сакральний сегмент етноконцепту *dreamtime*. Міфи про Змія-Веселку (*The Rainbow Serpent*) тісно пов'язані з Австралією: землею, водою, життям аборигенів, їх соціальними зв'язками та добробутом [Aboriginal Art Online, el.ref.]. В міфах йдеться про надзвичайно могутнього, часто творчого, часто небезпечного Змія великих розмірів, який в австралійській етносвідомості асоціюється з веселкою, дощем, річками, та глибокими водоймами [Wikipedia, el.ref.]. Змій наділяв мудрих аборигенів магічними силами для закликання дощу та лікувальними якостями, на інших же навпаки він насилав хвороби та смерть [Wikipedia, el.ref.].

Образ-схема будь-якого етноархетипу містить концептуальні імплікації та концептуальні ознаки. Останні актуалізуються у семантиці номінативних одиниць образу, натомість концептуальні імплікації не отримують експліцитного вираження в етнокультурних словесно-поетичних образах [Белехова 2002]. Сигналом етноархетипних імплікацій або концептуальних імплікацій слугують висунута (*foregrounded*) культурно маркована номінативна одиниця, етноархетипний символ або промовисті власні назви [Белехова 2002].

Моделювання образного простору етноконцепту BUSH здійснено за допомогою реконструкції образ-схем [Lakoff, Johnson 1980]. Залучення арсеналу загальних образ-схем дозволяє читачеві реконструювати образний простір, зібраний з мозаїки етнокультурно

навантажених деталей, що конвертують в етнокультурні словесно-поетичні образи Міста та, відповідно, Села.

Проаналізувавши дисертаційні роботи О.М. Цапок та М.В. Філіпчук, присвячені комплексному дослідженню особливостей мовної репрезентації етноконцептів в поетичних текстах, ми дійшли висновку, що етноконцепт найповніше розкривається на фоні опозиційних відношень [Філіпчук 2007, Цапок, 2004], так у контексті нашої роботи аналіз етноконцепту BUSH здійснено шляхом реконструкції концептуальної опозиції *urban : rural*.

Використовуючи методику опису образ-схем базових концептів, яку вже розроблено у когнітивній лінгвістиці [Lakoff, Johnson 1980], з деякими модифікаціями, ми пропонуємо метамову інтерпретаційного аналізу етнокультурного словесно-поетичного образу Bush шляхом виокремлення домінантних образ-схем його опозиційних складників *urban* та *rural*. Метод *опозицій* дозволяє протиставляти етноконцепти, спираючись на особливості їхньої вербалізації, та розглядати їх у вигляді бінарної пари. Так, наприклад, використаний стилістичний прийом висунення в назві віршованого тексту «A Wondrous Journey – Pitjantjatjara – Ayers Rock» Е. Муді створює ефект очуднення, що веде до деавтоматизації сприйняття поетичного тексту. Назва вірша «A Wondrous Journey – Pitjantjatjara – Ayers Rock» експлікує бінарну опозицію «*старе : нове*». В назві тексту співіснує подвійне найменування австралійської скелі – стара назва аборигенів «*Pitjantjatjara*» та сучасна європейська «*Ayers Rock*». Взагалі, якщо бути точними «*Pitjantjatjara*» – назва племені аборигенів, що мешкали в центральному районі австралійської пустелі. Існує і третя назва скелі – «*Uluru*», одна з найбільш відомих природних чудес країни. Скеля пов'язана з іменем творця і є зберігачем міфів та легенд аборигенів.

Імплікована опозиція «*місто : село*» з'являється з перших строф віршованого тексту: *місто* імпліцитно актуалізовано лексевою *highway*, а *село*, відповідно, — *the old road*. Уздовж шосе знаходяться биті пляшки, наче життя розбиті вщент, що забруднюють середовище, а стара дорога — символ сталих традицій, які співіснують з новим світом, адже дорога в'ється уздовж узбіччя:

Broken bottles; like broken lives litter the sides of the highway

The old road runs along aside it; as if it were the shadow of an eye

The kangaroo's and wild game that stampede the nigh-... (Moody, el. ref.).

Висновки. Отже, поетико-когнітивний аналіз у нашому дослідженні спрямований на реконструкцію етноконцептів та етнокультурних словесно-поетичних образів, виявлення лінгвокогнітивних механізмів їх втілення, побудову концептуальних схем (метафоричної, метонімічної, оксиморонної), що лежать в основі формування різних видів етнокультурних словесно-поетичних образів. Аналіз етнореалій у поетичному тексті, який відбувається поетапно, від конкретних реальних ознак предмету позначення до абстрактних умовивідних уявлень, не зводиться до якогось одного методу, а поєднує декілька таких, що дозволяють розв'язати важливі завдання лінгвокультурології, зокрема розкрити сутність мовного бачення світу лінгвокультурною спільнотою на певному часово-культурному зрізі, виявити етнічний характер кодування культурно-ціннісної інформації та функціонування етнореалій у тексті. Запропонована методика аналізу етнореалій, що ґрунтується на інтегрованому підході, верифікована на австралійських поетичних текстах.

Перспективи. Підсумовуючи варто звернути увагу на основні перспективи дослідження: 1) розкриття комбінаторного потенціалу етноконцептів; 2) виокремлення лінгвокогнітивних механізмів, задіяних у творенні етнокультурних словесно-поетичних образів в австралійських поетичних текстах; 3) розробку методик реконструкції етномовної картини світу.

Література

- Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / Лариса Іванівна Белехова. – К., 2002. – 476 с. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М.: Гнозис, 2004. – 236 с. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) / О. М. Кагановська. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е.С., Демьянков В. З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л. Г.]. – М.: МГУ, 1996. – 245 с. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу у поезії Шекспіра / В. Г. Ніконова. – Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2008. – 364 с. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 331 с. Філіпчук М.В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі: дис. ... кандидата філологічних наук: 10.02.01/ М.В. Філіпчук. – К., 2007– 191 с. Фрумкіна Р.М. Семантика и категоризация / Р.М. Фрумкіна. – М.: Наука, 1991. – 167 с. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко; [пер. с фр. В.П. Визгина, Н.С. Автономовой]. – СПб.: А-сад, 1994. – 406 с. Цапок О.М. Мовні засоби репрезентації концепту КРАСА в поезії українських шістдесятників: дис. ... кандидата філологічних наук: 10.02.01 / О.М. Цапок. – Одеса, 2004 – 191с. Юнг К.Г. Архетип и символ / К.Г. Юнг. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с. *Aboriginal Art Online* [Electronic reference]. – (The Rainbow Serpent) – Access mode:

<http://www.aboriginalartonline.com/culture/rainbow.php> Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / G. Lakoff and M. Johnson. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p. Morokhovskaya E.Ya. Fundamentals of Theoretical English Grammar / E. Ya. Morokhovskaya. – К.: Vyshcha shkola, 1984. – 287 p. *Wikipedia*, the free encyclopedia [Electronic reference]. – (Rainbow Serpent) – Access mode: http://en.wikipedia.org/wiki/Rainbow_Serpent

Джерела ілюстративного матеріалу

Moody A. A Wondrous Journey – Pitjantjatjara – Ayers Rock [Electronic reference] / A. Moody. – (Tamworth Rage Page 2006-2007. Country Poems) – Access mode: <http://www.tamworthragepage.com/poetry2006.htm> Weal V. The spirits of the Outback [Electronic reference] / V. Weal. – (A Selection of Favourite Australian Bush Poems) – Access mode: <http://home.iprimus.com.au/crothwell/poetry.html>

УДК 811.12.25.

МАТУЗКОВА Е.П.

(Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова)

ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ ИСТОРИКО-ПОНЯТИЙНОЙ ПРОБЛЕМАТИКИ ИДЕНТИЧНОСТИ В СОЦИОГУМАНИТАРНОМ ЗНАНИИ XX ВЕКА

В статье описывается историко-понятийная проблематика идентичности, этапы её становления в социогуманитарных науках XX века. Рассматриваются фундаментальные теории, которые способствовали формированию трех векторных подходов к изучению идентичности: психоаналитического, социологического и когнитивного.

Ключевые слова: идентичность, когнитивный подход, психоаналитический подход, социогуманитарные науки, социологический подход.

Матузкова О.П. Етапи становлення історико-понятійної проблематики ідентичності в соціогуманітарному знанні XX століття. У статті описується історико-понятійна проблематика ідентичності та етапи її становлення в соціогуманітарних науках XX століття. Розглядаються фундаментальні теорії, які сприяли формуванню трьох векторних підходів до вивчення ідентичності: психоаналітичного, соціологічного та когнітивного.

Ключові слова: ідентичність, когнітивний підхід, психоаналітичний підхід, соціогуманітарні науки, соціологічний підхід.

Matuzkova E.P. Stages of historic and conceptual evolution of identity as a scholarly notion in the XX century humanities. The article deals with historic and conceptual perspectives of identity evolution as a scholarly notion. It focuses on the periods of discourse evolution in the humanities throughout the XX-th century and analyzes leading theories which contributed to the formation of three main traditions in identity humanistic discourse: psychoanalytical, sociological and cognitive.

Key words: identity, cognitive tradition, the humanities, psychoanalytical tradition, sociological tradition.

В наше время термин «идентичность» стал чрезвычайно употребительным в научном знании, политической публицистике, художественной литературе и повседневном общении. Небывалый интерес к феномену идентичности дал толчок интенсивному развитию социогуманитарного и философского знания, посвященного актуальным вопросам его изучения. В многочисленных, сегодня уже практически необозримых, исследованиях термин «идентичность» и связанная с ним проблематика получили неоднозначные, подчас запутанные, спорные и противоречивые толкования, никак не способствующие постижимости этого многогранного и сложного явления. Смысл таких определений зачастую значительно разнится в зависимости от точки зрения отдельного ученого, научной концепции, теории, школы, подхода и дисциплины.

В связи с этим актуализируется необходимость анализа и описания историко-понятийной проблематики идентичности, что и обусловило **выбор темы** данной статьи. В ней кратко излагается история становления понятия «идентичность» в социогуманитарной и философской научной парадигмах XX века.

Итак, становление идентичности как научного понятия изначально и впоследствии, на протяжении большей половины XX века, шло в трех направлениях: философском, психоаналитическом и социологическом. В логике, неклассической и постклассической философии формирование понятия «идентичность» неразрывно связано с проблематикой понятий «индивидуальность», «личность», «личностность», «тождество», «различие» и «инаковость» (Т. Адорно, М. Бахтин, Ж. Делез, Ж. Деррида, Е. Гуссерль, С. Кьеркегор, Э. Левинас, И. Скотт, И. Фихте, Ю. Хабермас, М. Хайдеггер, М. Шелер, А. Шюц и многие другие).

В психологии, социальной психологии, социальной и культурной антропологии, которые долгое время оперируют понятием «идентичность» без всякого соотнесения с философией и логикой, становление данного понятия идет в русле эволюции проблематики традиционных понятий «Я», «личность», «самость», «самосознание», «бессознательное», «личностное самоопределение» и т.п. (У. Джеймс, Дж. Келли, Ч. Кули, Ж. Лакан, Дж. Мид, З. Фрейд, Э. Фромм, Э. Эриксон и многие другие). Теоретический обзор по проблеме исследования позволил нам с определенной долей